

Heidi Piippo

KUMPPANUUS

Kuvataiteen koulutusohjelma

2016

KUMPPANUUS

Piippo, Heidi
Satakunnan ammattikorkeakoulu
Kuvataiteen koulutusohjelma
toukokuu 2016
Ohjaaja: Hautala, Päivi-Maria ja Velhonoja, Matti
Sivumäärä: 21

Asiasanat: Jaatsi, Akseli Gallen-Kallela, julkinen taideteos

Opinnäytetyöni on julkisen taideteoksen prosessikuvaus kotikaupungissani Sastamalassa. *Kumppanuus* -metalliveistokseni oli toinen *Jaatsin Veistospuisto* -projektin aikana syntyneistä teoksista. *Juuret* -betoniveistos syntyi Kati Juurikan toimesta. Jaatsi on Suomen kansallistaiteilijan, *Akseli Gallen-Kallelan* lapsuudenkoti.

Veistospuisto oli osa virallisia Gallen-Kallelan 150-vuotisjuhlavuoden tapahtumia Sastamalassa.

Avaan päättötyössäni aluksi Jaatsin kulttuurihistoriaa ja pohdin kuvataiteiden nykytilaa kotikaupungissani. Kerron teokseni suunnittelusta ja toteutuksesta kaikkine työvaiheineen sekä motiiveistani tehdä julkista taidetta. Pohdin lopuksi sekä omia että yhteisen projektin onnistumisia sekä yhteistyökumppaneiden tuen merkitystä projektissa.

Opinnäytetyö on seikkaperäinen ja rehellinen kertomus siitä, mitä toimenpiteitä ja tekoja vaadittiin, että Jaatsin Veistospuistosta tuli totta. Opinnäytetyöni tarkoitus on antaa sellaista käytännön tietoa, josta on hyötyä erilaisissa julkisen taiteen projekteissa.

COMPANIONSHIP

Piippo, Heidi

Satakunnan ammattikorkeakoulu, Satakunta University of Applied Sciences

Degree Programme in Fine Arts

May 2015

Supervisor: Hautala, Päivi-Maria ja Velhonoja, Matti

Number of pages: 21

Keywords: Jaatsi, Akseli Gallen-Kallela, public artwork

My thesis is a description of the public artwork process which took place in Sastamala, my home town. My metal sculpture, *Companionship* was the other sculpture that was generated during the *Jaatsi Sculpture Park* project. The concrete sculpture *Roots* was implemented by Kati Juurikka. Jaatsi is the childhood home of the Finnish national artist, *Akseli Gallen-Kallela*.

The Sculpture Park was part of the official Gallen-Kallela's 150-year jubilee events in Sastamala.

To begin with I tell about the cultural history of Jaatsi and ponder about the state of fine arts in my home town. I narrate about the design and implementation of my statue with all the operations and reveal my motive to do public art. Finally I reflect both the success of my performance as well as the joint project and ponder about the importance of partner support for the project.

The thesis is a detailed and honest report about the measures and actions required to accomplish the Jaatsi Sculpture Park in reality. The purpose of my thesis is to provide the kind of practical information, which is useful for a variety of public art projects.

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	5
2	GALLEN-KALLELAN JA KIRJAN KAUPUNKI	6
2.1	Jaatsi – nimismiehen talosta kulttuuritaloksi	6
2.2	Kirjallisuuden vai kuvataiteen Sastamala	7
2.3	Minun Jaatsini.....	9
3	RAHOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN	11
3.1	Sastamalan kaupungin taiteen ja kulttuurin apuraha	11
3.2	Taiken kohdeapuraha	12
4	TAITEELLISEN OPINNÄYTETYÖNI PROSESSIKUVAUS	13
4.1	Teoksen ideointia	13
4.2	Työskentelyä kotona	15
4.3	Yhteistyökumppanit astuvat kuvaan	17
4.4	Veistospuiston avajaiset	18
5	ARVIOINTIA – YHDESSÄ JA ERIKSEEN	19
6	LOPUKSI	20
	LÄHTEET	21

1 JOHDANTO

Aloitin opinnot Kankaanpään taidekoulussa syksyllä 2012. Olin päättänyt käydä koulua kotoa Sastamalasta käsin. Oli todellinen onnenpotku, että 2. vuosikurssilla opiskeleva sastamalalainen Kati Juurikka oli päätenyt samaan ratkaisuun. Siitä alkoivat kimpakyydit kodin ja koulun välillä.

Koulumatkoilla tutustuimme ja ystävystyimme. Huomasin, että ajatuksemme osuivat monissa asioissa yhteen ja tuntui suorastaan oudolta, ettemme olleet törmänneet toisiimme aikaisemmin. Luottamuksen kasvaessa huomasin, että itselleni tärkeistä asioista oli helppo avautua toiselle. Koulumatkoilla kerroin hiljaisesta toiveestani herättää Jaatsi, Sastamalassa sijaitseva Akseli Gallen-Kallelan lapsuudenkoti henkiin.

Veistospuistoidea syntyi ja kehittyi kevään 2014 aikana Kati Juurikan kanssa. Ajatus ympäristötaiteesta Jaatsin puistossa muuttui konkreettiseksi tavoitteeksi, joka vei meitä askel askeleelta eteenpäin. Lähestyvä Akseli Gallen-Kallelan juhluvuosi, 2015 vauhditti päätöstämme hakea Sastamalan kaupungin taiteen ja kulttuurin apurahaa. Vaikka uskoimmekin projektin yliveraisuuteen alusta asti, oli yllätys suuri löytäessämme itsemme ja veistospuistoideamme apurahojen jakotilaisuudesta Jaatsilta lokakuussa 2014.

Jaatsi on pyörinyt mielessäni jo pitkään. Olen halunnut tehdä kunniaa sen kulttuurihistorialle ja kansallistaiteilijallemme. Tällä hetkellä olen tyytyväinen, sillä tiedän tehneeni oikean valinnan taiteellisen päättötyöni suhteen. Olen iloinen, että vastasin Jaatsin kutsuun!

2 GALLEN-KALLELAN JA KIRJAN KAUPUNKI

2.1 Jaatsi – nimismiehen talosta kulttuuritaloksi

Jaatsi sijaitsee Sastamalassa, Vammalan keskustaa halkovan Kokemäenjoen pohjoispuolella. Sen rakennutti nälkävuosina 1867-1868 Axelin isä, Suomen Pankin Porin konttorin kasööri, Peter Wilhelm Gallén. Hirsirakenteisen, reikätiilillä vuoratus Jaatsin päärakennuksen sanottiin nousseen pystyyn vellillä, sillä työmiehet tekivät työtä ruokapalkalla. Peter asui uuden puolisonsa, Mathilda Gallénin (o.s. Wahlroos) kanssa perheineen Porissa aina vuoteen 1867, jolloin hänanoi eroa Suomen Pankin virasta muuttaakseen Tyrvälle, jossa omisti jo ennestään Vännin ja Jaatsin ratsutilat. Axel Gallén oli tuolloin 2-vuotias. (Gallen-Kallela-Sirén 2002, 15.)

Jaatsin päärakennuksen valmistuttua perhe siirtyi asuttamaan uutta kotiaan, jonne isä Peter perusti kyläläisiä palvelevan asianajotoimiston. Herra Gallénia lähestyttiin aina kunnioittavasti lakki kourassa, sillä hän oli kiivasluontoinen mies, jonka käytös ei ollut aina ennakoitavissa. Peter luotti intuitionsa lisäksi juridisiin taitoihinsa kyläläisten erimielisyyksiä ratkoessaan. (Gallen-Kallela 1964, 32-33.)

Äiti Mathilda oli älykäs ja voimakastahtoinen nainen, jolle puutarhanhoito oli lähellä sydäntä. Gallénin rouvan ylpeydenaihe oli päärynöitä, omenoita ja viinirypäleitä notkuva puutarha, joka herätti kunnioitusta myös paikkakunnan rajojen ulkopuolella. Maanläheinen Mathilda oli luova nainen. Hän harrasti öljyvärimaalausta ja opetti taidon myös Axelille, joka hyvin varhaisessa iässä osoitti taitojaan kuvallisessa ilmaisussa. Mathilda näki Axelissa kasvavan taiteilijan alun ja oli aina poikansa tukena, tämän hyvinä ja vaikeina hetkinä.

Jaatsi ja sitä ympäröivät kuusimetsät, pellot, mäet ja rantakivikot olivat Axelin leikkikenttä, jossa päivät vierähtivät metsästäen ja kalastellen. Axel varttui nuoreksi mieheksi tyrväläisissä maisemissa, piirtäen ja maalailleen kotiseutunsa ihmisiä, eläimiä ja rakennuksia. Axelin kansallistunteesta kummunnut kiinnostus suomalaiseen talonpoikauskulttuuriin näkyi maalausten aiheissa. Siloittelemattoman

realistiseen tyyliin hän maalasi taulujaan, joissa rakkaus ja kunnioitus Suomen kotiseutua kohtaan olivat voimakkaasti läsnä. (Jumeau-Lafond 2016.)

Kesällä 1884 Mathilda-äiti joutui luopumaan Jaatsista. Isä-Gallén oli kuollut yllättäen vuonna 1879 kärjämatkallaan Loimijoen seudulla, eikä Mathilda leskeksi jäätyään kyennyt hoitamaan suurta maatilaa (Gallen-Kallela-Sirén 2002, 24). Jaatsi ja sen jakamattomat maat jouduttiin myymään ja Mathilda muutti pienten lastensa kanssa Helsinkiin. Axel lähti saman vuoden syksyllä Pariisiin, aloittaakseen siellä taideopintonsa. Viemisinään hänellä oli kainalossaan tuore, Tyrvään maisemissa maalattu taulu, Poika ja varis.

Vuonna 1920 Jaatsi päätyi Tyrvään kunnan omistukseen. Se toimi Tyrvään kunnantalon aina vuoteen 1973 saakka, jolloin Karkku ja Tyrvää liitettiin Vammalan kaupunkiin. Sen jälkeen Jaatsi oli lähinnä teollisuus- ja tilapäiskäytössä, kunnes vuonna 1985 kaupungissa tehtiin Jaatsin tulevaisuuden turvannut päätös. Jaatsi puistoalueineen päätettiin kunnostaa kaupungin taidekokoelmien esittelypaikaksi. Nykyään Jaatsilla sijaitsee Sastamalan kaupungin kulttuuripalveluiden toimistotilat. Jaatsin näyttelytilat ovat käytössä ympäri vuoden ja tilat tarjoavat mahdollisuuden myös erilaisten kulttuuritapahtumien järjestämiseen. (Sastamalan kaupunki 2011.)

Jaatsi on käynyt läpi monet muodonmuutokset lähes 150-vuotisen historiansa aikana. Tänä päivänä vain katosta roikkuvat kattokruunut sekä alkuperäiset kaakeliunit muistuttavat entisajoista. Jaatsin puistossa on Alpo ja Nina Sailon tekemä pronssinen Gallen-Kallelan näköispatsas. Patsaan lähellä sijaitsevaan luonnonkiveen on upotettu muistolaatta, johon on kaiverrettu teksti: ”Kalevaisen kansan suuri kuvaaja Akseli Gallen-Kallela kasvoi kehdestä mieheksi näillä kunnilla.”

2.2 Kirjallisuuden vai kuvataiteen Sastamala

Sastamala tunnetaan kirjan pääkaupunkina, sillä kaupunki on Pukstaavin eli suomalaisen kirjan museon kotikaupunki. Pukstaavi avattiin vuonna 2011 Vammalan keskustassa sijaitsevaan apteekkari Bäckmanin taloon. Idea kirjan museosta syntyi jo 1980-luvulla Vanhan kirjallisuuden päivien, eli vuosittain järjestettävän

kirjamessutapahtuman yhteydessä. Museohanketta edistämään paikkakunnalle perustettiin Suomen kirjainstituutin säätiö, jonka tärkeimmäksi tehtäväksi valikoitui museosta rummuttaminen. Pukstaavin syntyä vauhdittivat vuosina 2004-2011 useat hankkeet, joiden rahoituksesta vastasivat Euroopan aluekehitysrahaston ja Pirkanmaan Liiton lisäksi Sastamalan kaupunki sekä useat yksityiset tahot.

Sastamala tunnetaan ennen kaikkea Pukstaavista ja Vanhan kirjallisuuden päivistään, paikkakunnalla vallitsevan kirjamyönteisyyden vuoksi. Sastamalassa on pitkät perinteet myös kuvataiteissa. Sastamalan alueelta on ponnistanut moni taiteilija, joista olen maininnut alla muutamia.

Emil Danielsson syntyi Venäjällä vuonna 1882. Taiteeseen suuntautuneen Emilin tie vei Turun piirustuskoulun ja Firenzen taidekoulun kautta vuonna 1903 Karkkuun (nyk. Sastamala) ja Pirunvuoren kansallisromanttisiin maisemiin. Danielsson ihastui jääkauden muovaamaan karuun maisemaan ja rakennutti vuorelle erämaa-ateljeen läheisen pirunpellon kivistä. Danielsson vietti loppuelämänsä kesät kivilinnassaan, maalailen vuorelta avautuvia jylhiä maisemia. (Seppälä 2004, 38-40.)

1950-luvulla Tyrvälle muutti asumaan ja vähitellen juurtui satakuntalainen taiteilija, Into Linturi. Hän rakensi Kokemäenjoen varteen Lintumäen ateljeekodin, joka toimi taiteellisen työskentelyn tukikohtana. (Linturi 1992, 19.) Maisemamaalarina tunnettu Linturi kiintyi erityisesti Sastamalan keskiaikaisiin kirkkoihin, joita hän kutsui ”työnantajikseen” (Helin 2014, 22).

Tyrvällä syntynyt ja kotikonnuiltaan taiteelliseen työskentelyynsä luontoaiheita poiminut Taisto Toivonen (s. 1921) on kuuluisa puupiirtäjä. Teiskoon muuttaneen Toivosen ansiota, muutaman muun tamperelaisgraafikon ohella on se, että kaupunkiin on syntynyt vahva grafiikkapainotus. (Helin 1991, 20-21.) Toivonen on osa sitä suomalaiskansallisen puupiirrostaiteen linjaa, jonka aloitti Akseli Gallen-Kallela, tekniikan Suomeen tuonut kansallistaiteilijamme (Helin 1991, 7). Muita Sastamalasta lähtöisin olevia tai täällä vaikuttaneita kuvataiteilijoita ovat myös Rudolf Koivu, Raimo Viitala, Gunnar Pohjola, Lauri Ahlgrén, Nina Terno, Mauri Kunnas ja Pertti Mäkinen (Helin 2014, 14, 26, 34, 38, 42).

Kirja ja kirjallisuus ovat Sastamalan tärkeimpiä markkinointivaltteja. Kirjallisuus ei ole pahasta, mutta sen ylikorostamisessa on vaaransa, sillä se vääristää sekä paikkakuntalaisten että ulkopaikkakuntalaisten käsityksiä kaupungin kulttuuriannista. Kirjan pääkaupunki ei mielestäni osaa hyödyntää kaikkia niitä taidearteita, joita sen rajat pitävät sisällään. Se on unohtanut, että Tyrvään mullassa kasvavat myös vahvat kuvataiteen juuret.

Kuvataiteen tunnustaminen ei ole kirjallisuudelta pois, päinvastoin. Mikäli taiteen lajit tukisivat toisiaan ja hyödyntäisivät yhteisiä vahvuuksia, syntyisi uudenlaisia kulttuurin muotoja. Monipuolinen kulttuuritarjonta synnyttäisi kaupunkiin imua, jota Sastamala muuttotappioisena kuntana kaipaisi juuri nyt. Kuvataiteiden nostaminen Sastamalassa olisi nähdäkseni helppoa, mikäli siihen löytyisi poliittista tahtoa. Valttikorttina toimisi Jaatsi ja sen kulttuuriperintö, joka yltää aina nykyhetkeen.

2.3 Minun Jaatsini

Muutin Sastamalaan vuonna 2009. Kaupunki oli minulle ennestään tuttu jo lapsuudesta, sillä kävin usein perheeni kanssa Vammalan keskustassa ostoksilla. Muuton yhteydessä liityin paikalliseen taideyhdistykseen, Vammalan seudun taideyhdistykseen ja tulin valituksi hallitukseen. Hallituksen kokouksissa puhuttiin Jaatsista. Olin käynyt Jaatsin näyttelyissä jo aikaisemmin, mutta aloin arvostaa paikkaa aivan uudella tavalla kuultuani sen yhteyksistä kansallistaiteilijamme.

Taideyhdistys oli seurannut kulttuurihistoriallisen Jaatsin henkistä rapistumista jo muutaman vuoden ajan. Jaatsia mainostettiin ympärivuotisena kulttuuritalona, jossa vaihtuvien taidenäyttelyiden lisäksi järjestettiin konsertteja ja muita kulttuuritapahtumia. Ulospäin Jaatsi näytti uinuvulta, ja sitä se olikin. Jaatsille oli sijoitettu kaupungin kulttuuripalveluiden toimistotilat, minkä seurauksena kierrettävä näyttelytila oli muuttunut toiminnaltaan huonompaan suuntaan. Jaatsilla oli enimmäkseen paikallisten taiteilijoiden ja taiteen harrastajien näyttelyitä, sillä valvonnan puuttuminen karkotti ulkopaikkakuntalaiset. Jaatsin näyttelytilat olivat

syys- ja talvikuukausina usein tyhjillään. Näyttelyiden harventuessa vähenivät myös kävijät.

Olimme taideyhdistyksessä huolissamme Jaatsin tulevaisuudesta ja pohdimme erilaisia keinoja sen kehittämiseksi. Kävimme keskusteluita kulttuuripalveluiden kanssa alkuvuonna 2011. Tavoitteenamme oli saada Jaatsin näyttelytila palautettua vanhan mallin mukaiseksi. Esitimme, että näyttelykäytäntöjen vakiinnuttamiseksi Jaatsille tulisi järjestää myös ympärivuotinen valvonta. Kulttuuripalveluiden kanssa käyty vuoropuhelu Jaatsin kehittämisestä ei aluksi edennyt haluamallamme tavalla. Saimme pienen toivonkipinän, kun taideyhdistys ja Tyrvään seudun Kotiseutuyhdistys kutsuttiin keskustelemaan kaupungin näyttelytilojen, Pirunvuoren Kivilinnan ja Jaatsin valvonnoista ja tulevaisuudesta. Vielä saman vuoden kesänä Kivilinna sai osa-aikaisen valvojan, mistä johtuneeksi, että valvontakäytännöt ovat siellä hiljalleen vakiintuneet. Jaatsi sen sijaan jäi jalkoihin. Jaatsilla järjestettiin kesällä 2012 pilotti valvonnan suhteen, mutta kokeilu jäi ainoaksi laatuaan. Tänä päivänä Jaatsilla on valvonta vain kulttuuripalveluiden tuottamissa näyttelyissä, jotka painottuvat kesäkuukausiin.

Olin turhautunut. Vaikka yhteinen näkemys Jaatsin tulevaisuuden suunnasta tavoitettiin keskusteluiden kautta, muodostuivat kulttuuripalveluiden rajalliset resurssit esteeksi valvontojen järjestämiselle. Työ, jonka olimme tehneet kotikaupungin kuvataiteen aseman vakiinnuttamiseksi ja Gallen-Kallelan perinnön jatkamiseksi, oli valunut hukkaan. Vuodet vierivät, mutta Jaatsi pysyi entisellään. Paikkakuntalaiset vierastivat Jaatsia ja vielä löytyi niitäkin, jotka eivät olleet koskaan kuulleetkaan paikasta.

Sitten koitti vuosi 2014. Olin jälleen täynnä tarmoa ja pääni pursusi ideoita. Olin kiinnostunut julkisen taiteen tekemisestä, sillä halusin toteuttaa teoksen, jonka suunnittelussa joutuisin pohtimaan kestävyyttä ja paikkasidonnaisuutta. Minua kiinnosti julkinen taide, sillä se on helposti lähestyttävää ja kaikkien saavutettavissa. Ajatus julkisesta taiteesta kolahti yhteen myös oman arvomaailmani kanssa ja minulla oli jo paikkakin valmiina, Jaatsi. Ajattelin, että taide muuttaisi Jaatsin

näkyvämmäksi ja houkuttelisi ihmisiä luokseen. Kun opiskelutoverini Kati Juurikka innostui ajatuksesta, tiesin, että yhdessä idea oli mahdollista toteuttaa.

3 RAHOITUKSEN JÄRJESTÄMINEN

3.1 Sastamalan kaupungin taiteen ja kulttuurin apuraha

Sastamalan kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta päätti maaliskuussa 2014 kulttuurijohtajan ehdotuksesta julistaa haettavaksi Sastamalan historian ensimmäisen taiteen ja kulttuurin apurahan. Ilmoitus apurahan hakemisesta kaupungin ilmoituspalstalla, paikallisessa lehdessä herätti Katin ja minun kiinnostuksen ja päätimme tarttua tilaisuuteen. Idean tasolla elänyt ympäristötaideprojekti alkoi hakemusta laatiessamme muotoutua konkreettiseksi suunnitelmaksi, kertoessamme motivaatiostamme lähteä toteuttamaan Akseli Gallen-Kallela -aiheisia teoksia juhlavuodeksi 2015.

Kokosimme mielissämme pyörineet ajatukset yhteen ja nimesimme apurahahakemukseen viisi eri tekniikoin toteutettua teosideaa:

- Signeeraus / betoni
- Varis / pronssi
- Afrikkalaiset naamiot / korkeapolttainen savi
- Hedelmäpuutarha / ruostumaton teräs
- Maisema / teräs

Haimme täyttä 5000 euron suuruista apurahaa, mutta kerroimme projektin käynnistyvän pienemmälläkin summalla. Sitouduimme toteuttamaan myönnettyä apurahaa vastaan pisimmälle jalostuneet ideat. Huomioimme hakemuksessa myös teosten luovutukseen liittyviä seikkoja. Esitimme, että teokset siirtyisivät kaupungin omistukseen sillä ehdolla, että se sitoutuisi huolehtimaan niistä yhteistyössä

tekijöiden kanssa ja kehittämään Jaatsin veistospuistoa myös jatkossa. Haimme apurahaa vain kuljetus-, materiaali- ja työkalukulujen kattamiseksi.

Lautakunta käsitteli määräpäivään mennessä saapuneet 14 hakemusta ja teki päätöksen apurahojen jakamisesta kokouksessaan 18.6.2014. Projektimme oli katsottu tärkeäksi ja saimme sen toteutusta varten 1500 euroa. Kaikkiaan apurahan saajia oli kuusi työryhmämme mukaanlukien. Apurahan varmistumisen myötä päätin, että projektista tulisi Kankaanpään taidekoulun opintoihini liittyvä taiteellinen päättötyö. Samalla yhteisprojektin nimi muuttui Jaatsin veistospuistoprojektiksi.

3.2 Taiken kohdeapuraha

Kesän 2014 aikana teimme karsintaa siitä mitä teosideoita jättäisimme toteutuksen ulkopuolelle. Päädyimme kumpikin valitsemaan yhden teosehdotuksen, jonka toteuttaisimme itsenäisesti. Valinnan tekeminen oli helppo, sillä pronssiin toteutettava varisaihe kiinnosti itseäni eniten. Kati Juurikka päätyi Signeeraus -nimiseen teosideaan, jonka suunnitteli toteutettavaksi betonista. Teimme alustavan kustannuslaskelman ja havaitsimme, että saisimme apurahalla katettua vain osan materiaalikuluista. Emme halunneet tinkiä teostemme materiaaleista, sillä teokset oli tarkoitettu säänkestäviksi ja monivuotisiksi. Aloimme pohtia erilaisia vaihtoehtoja rahoituksen järjestämiseksi.

Otimme projektimme rahoitusvaikeudet puheeksi syksyllä 2014 julkisen taiteen kurssilla opettajamme Heli Ryhäsen kanssa. Heli neuvoi meitä hakemaan lisärahoitusta loppujen materiaalikulujen kattamiseksi. Kuvittelin, että projektille myönnetty kaupungin apuraha estäisi lisärahoituksen hakemisen muualta. Onneksi Heli korjasi harhakäsitykseni kertomalla, että jo myönnetty apuraha toimiikin eräänlaisena houkuttimena lisärahoitukseen saamiselle. Onneksi haku Taiteen edistämiskeskuksen Pirkanmaan kohdeapurahalle oli vielä auki ja päädyimme hakemaan lisärahoitusta sieltä.

Taiken maakuntakohtaista kohdeapurahaa haettiin nettilomakkeella. Käytimme hakemuksen kirjoittamiseen ja hiomiseen runsaasti aikaa. Pohdimme myös kauan

sitä, mitä omavalintaisia liitteitä hakemukseen kannattaisi ottaa mukaan. Liitteitä valikoitui hakemukseen lopulta kahdeksan, joista pakollisten eli ansioluetteloidemme lisäksi valitsimme kaksi suositusta, Jaatsista kertovan lehtijutun, havainnekuvat teoksistamme sekä tarkemman projektikuvauksen. Taiken hakemusta tehdessämme olimme jo alustavasti sopineet yhteistyöstä muutaman paikallisen yrityksen kanssa, sillä tarvitsimme kumpikin teknistä tukea teostemme tekemisessä. Nimesimme nämä yhteistyökumppanit hakemukseen.

Apurahojen saajat julkistettiin helmikuussa 2015. Jännitimme koko talven, emmekä voineet tehdä suuria liikkeitä projektimme suhteen. Valitettavasti työryhmällemme ei myönnetty lisärahoitusta. Apurahan hakijoita oli paljon suhteessa määrärahaan.

4 TAITEELLISEN OPINNÄYTETYÖNI PROSESSIKUVAUS

4.1 Teoksen ideointia

Alkukeväällä 2015 veistospuistoprojekti alkoi hahmottua paremmin mielissämme. Emme saaneet lisärahoitusta, mutta olimme varautuneet toteuttamaan projektin pienemmällä budjetilla. Kaupungin myöntämä 1500 euron apuraha antoi lopulliset raamit projektimme toteutukselle.

Keskustelimme Jaatsin Veistospuistoon suunnittelemistamme teosideoista päättötyöohjaajan, Antti Pedrozon kanssa keväällä 2015. Kerroin ajatuksistani käyttäen tunnettua Poika ja varis -maalausta veistokseni lähtökohtana, sillä uskoin varisaiheen olevan helposti lähestyttävä ja toimivan suhteessa ympäristöönsä. Havainnollistin teosideaani Pedrozolle, esittämällä Taiken apurahahakemuksen liitteenä ollutta valokuvaa, jossa kaksi vanerista sahattua varista istui Jaatsin puistossa, kiven päällä. Keskustelimme varisten ulkomuodosta ja tulimme siihen tulokseen, että siluetti on mielenkiintoisempi ja toimisi naturalistisen kolmiulotteista esitystapaa paremmin. Aloin työstää varisaihetta mielessäni ja laadin kaksi hyvin erilaista teosidea.

Ensimmäisessä teosideassani varis kuvattiin oppivana ja leikkimielisenä lintuna. Teos koostui ruostumattomasta teräslevystä valmistettujen, kolmiulotteisten varisveistosten jonosta, joka rakenteeltaan noudatti samaa toistoa kuin paperijoulukoristeistakin tuttu haitaritonnttu. Teos oli metrin korkuinen ja variksen oli tarkoitus toistua viisi kertaa. Teoksen taustalla oli ajatus tuoda maalauksen varis päivitettyinä nykyhetkeen. Teosidea kuvasti Gallen-Kallelan perintöä, eli hänen jälkeensä syntyneiden taiteen tekijöiden joukkoa Sastamalassa.

Toinen teosidea oli huomattavasti hillitympi ja kooltaan luonnollisen variksen kokoluokkaa. Se koostui kahdesta, siluetin tapaisesta varishahmosta, jotka oli valmistettu myös ruostumattomasta teräslevystä. Varikset kuvasivat Axelia ja Mary Slööriä, eli Axelin vaimoa sekä heidän läpi elämänsä kestänyttä yhteiseloaan. Sain idean lukiessani Kirsti Gallen-Kallelan kirjoittamaa teossarjaa, Isäni Gallen-Kallela 1 & 2. Ensimmäiseen osaan kirjoittaja on koonnut vanhempiensa keskenään käymää, tunteikasta kirjeenvaihtoa. Tuhannet kilometrit erottivat rakastuneet nuoret toisistaan. Axel opiskeli Pariisissa, eikä hän taloudellisista vaikeuksistaan johtuen voinut matkustaa Suomeen Marya tapaamaan niin usein, kuin olisi halunnut.

Halusin Katin kanssa, että teoksemme toimisivat veistosparina, joka muodostaisi tasapainoisen kokonaisuuden Gallen-Kallelan pääveistoksen kanssa. Saimme ideoita ja neuvoja Pedrozolta, mutta lopullinen päätös syntyi Kati Juurikan kanssa käytyjen keskusteluiden kautta, omaa sydäntäni kuuntelemalla. Päätin ryhtyä työstämään teknisesti kevyempää ja pienikokoisempaa teosideaani, vastapainona Katin isokokoiselle betoniveistokselle. Minua kiinnosti kahdesta veistoksesta kootun teoksen sommittelu; veistosten väliin jäävä tila sekä veistosten yhteisesti muodostama tila. Halusin haastaa itseni toteuttamalla teoksen, jossa suuri tunnelataus kohtaa teoksen pienen koon. Halusin teokseni välityksellä kertoa myös siitä kansallistaiteilijan herkstä puolesta, joka jää usein varjoon. Mikä olisikaan kiinnostavampaa, kuin tarttua taidehistorian kannalta epäolennaiseen ja tehdä suurta rakkaustarinaa ylistävä teos. Jos saisin veistokset toimimaan yhdessä, olisi lopputuloksena teos, jonka teemana oleva rakkaus koskettaisi kaikkia ihmisiä.

4.2 Työskentelyä kotona

Jäin helmikuussa 2015 koulusta tauolle keskittyäkseni päättötyön tekemiseen. Pääsin vihdoinkin käytännön toimiin. Valmistin 1:1 -malleja passepartout -pahvista, joka osoittautui kestäväksi luonnosmateriaaliksi. Ensimmäinen pahviversio variksesta oli tyylielty, enkä pitänyt sen esittävästä koristeellisuudesta. Halusin etäännyttää veistokseni luonnollisen variksen olemuksesta ja päädyin lähestymään aihetta uudesta tulokulmasta. Tutkin Jaatsin puistossa kiveä, johon suunnittelin veistoksia kiinnitettäväksi. Kiveen oli purrut ajan hammas. Sen kauniit, jäkälää kasvavat halkeamat synnyttivät ajatuksen, että myös variksissa voisi olla halkeamia.

Seuraavassa kokeilussa leikkasin pahvista variksenmuotoisen kappaleen, jonka leikkasin edelleen 14 palaan. Kasasin variksen paloista siten, että sen molemmille puolille muodostui kulmia. Maalasin pahvimallin vannehopealla ja testasin sitä paikan päällä. Malli toimi yllättävän hyvin pilvisestä säästä huolimatta. Kulmikkuudesta johtuen sen pinnat ottivat valoa vastaan eri tavoin. Varikseen lankesi varjon lisäksi myös aina valokohtia. Kulmikkisuuden ansiosta malli säilytti myös kierrettävyytensä; vain aivan edestä ja takaa katsottuna sen muoto hävisi lähes kokonaan. Askartelin toisen variksen samalla periaatteella, mutta eri asentoon.

Kuva 1. Pahvimalli.

Siirsin varisten kaavat ohuelle pellille ja rälläköin palat rosterilevystä. Palojen tuli olla täysin kaavojen mukaiset, muuten alkupään mittavirheet kertautuisivat loppupäähän mentäessä. Aloin hitsata veistoksia kotini autotallissa. Käytin Mig - hitsauskonetta, johon olin saanut sponsorointina hitsauslangan Tyrvään Sähkötyöstä, paikallisesta hitsauslaitteiden erikoisliikkeestä. Yritin pitää kulmat samansuuruisina kuin pahvimallissa ja varoin tekemästä roiskeita metallin pintaan.

Huolellisista esivalmisteluista huolimatta veistos oli valmistuttuaan kaikkea muuta kuin siisti. Metallia väännytti lämmön vaikutuksesta ja saumat olivat röpelöiset. Hitsaussaumaa sai hiomalaikalla siistittyä, mutta rälläkän lipsahdus aiheutti lisää työtä. Lipsahdusten hiomiseen kului runsaasti aikaa ja samalla jo ennestään ohut veistosmateriaali oheni lisää. En ollut lainkaan tyytyväinen kädenjälkeeni.

4.3 Yhteistyökumppanit astuvat kuvaan

Otin yhteyttä sastamalalaiseen Tigger Oy metallipajaan, jolla on asiantuntemusta erikoismetallien hitsauksesta. Kuultuaan hitsaukseen liittyvistä ongelmistani, omistaja Lilli Koivula kutsui minut pajalleen ja tutustutti minut Tig -hitsaukseen. Opin pajalla, että kyseessä on niin sanottu kaasukaarihitsausmenetelmä, jossa hitsauskärjen ja hitsattavan kappaleen väliin syntyvällä valokaarella voidaan sulattaa metallia. Vahvojen saumojen aikaan saamiseksi valokaaren juureen syötetään lisäainetta, eli metallilankaa, joka sulaessaan yhtyy hitsattavan kappaleen metallisulaan, paksuntaen näin saumoja. Lilli kertoi, että Tig -hitsausmenetelmää käytetään yleensä erikoismetallien hitsaamisessa ja että sillä saadaan Mig -hitsaukseen verrattuna siistimpää jälkeä.

Harjoittelin aluksi jämäpaloilla. Huomasin, että uusi hitsausmenetelmä vaatii kärsivällisyyttä ja tarkkuutta. Hyvästä koordinaatiokyvystä oli myös hyötyä, sillä hitsatessa kumpikin käsi teki työtä. Käyttämässäni laitteessa oli lisäksi jalkapoljin, jolla säädettiin hitsausvirtaa. Hitsaaminen alkoi vähitellen sujua ja parin päivän harjoittelun jälkeen ryhdyin työstämään veistoksiani. Sain hyviä käytännön neuvoja Lilliltä muun muassa siitä, missä järjestyksessä veistosten kasaaminen kannattaa aloittaa. Aluksi kiinnitin kappaleet yhteen heftihitsaamalla, eli tekemällä pieniä hitsejä liitettävien kappaleiden saumakohtiin. Työtä oli tämän jälkeen helppo vielä muovata, sillä saumat olivat joustavia ja kestivät pientä vääntöä. Kun työ oli kauttaaltaan heftattu, hitsasin saumat yksi kerrallaan umpeen.

Huolellisesta hitsauksestani huolimatta saumakohtiin jäi paksunnoksia, jotka halusin työstää pois. Viimeistely tapahtui suorahiomakoneen hiomalaikoilla ja teräsharjoilla, joilla pääsi hyvin kapeisiin kohtiin. Loppusilauksen tein hienolla vesihiomapaperilla. Aivan viimeiseksi hitsasin varisten jalkoihin rosteritangot, kiveen istutusta varten.

Pääsin Tiggerillä harjoittelemaan myös peittausta, eli veistosten ruostesuojausta. Nimestään huolimatta ruostumaton teräskin voi ruostua, mikäli se on altistunut kovalle kuumuudelle, esimerkiksi hitsauksen yhteydessä. Tuolloin metallin pintaan muodostuu ajan saatossa pisteruostetta. Peittaussaine sisältää myrkyllistä

fluorivetyhappoa, joka imeytyessään ihon läpi haurastuttaa luuta. Hengitettynä fluorivetyhapon höyryt aiheuttavat hengitysteiden syöpymistä. Asianmukaisella suojavarustuksella, eli kaasunaamarilla ja nitriilihanskoilla varustettuna ryhdyin levittämään peittausainetta metallin pintaan. Toistin peittauksen viisi kertaa, kunnes saumakohtiin muodostunut ruskea kuona irtosi. Samalla myös hitsauksen aiheuttama sinerrys metallin pinnassa tasoittui. Metallin pinta näytti jälleen neitseellisen harmaalta. Muodonmuutos oli valtava. Hyvillä mielin ja kiitollisena saamastani avusta, suuntasin kulkuni Jaatsille, varisveistokset kainalossani.

Olin alkukeväällä kysynyt kaupungin puutarhurilta lupaa porata teoksille kiinnitysreiät Jaatsin puistossa sijaitsevaan kiilanmuotoiseen luonnonkiveen. Olin oppinut aikaisemmissa kivialan opinnoissani, että luonnonkiven poraaminen on riskialtista, sillä rapautunut kivi lohkeaa helposti. Pyysinkin porausapua Sastamalan Kivimieheltä, eli Jarno Leivolta, joka tarjoutui suorittamaan työn maksutta.

Päädyin kiinnittämään veistokset valubetonilla, sillä se toimi värinsä puolesta paremmin kuin musta ankkurimassa. Ankkurimassa myös maksaa moninkertaisesti suhteessa valubetoniin, jonka sain ilmaiseksi koululta. Kiinnitys sujui vaivatta ja työni valmistui vain pari päivää ennen avajaisia. Valmista teosta silmäillessäni mieleeni tuli vain yksi sana, ”Kumppanuus”, joten päätin nimetä työni sen mukaan.

4.4 Veistospuiston avajaiset

Olimme kevään aikana miettineet 16.5.2015 vietettävien avajaisten ohjelmaa, tarjoilua ja tiedottamista, sillä halusimme järjestää itsemme näköiset juhlat. Kulttuuripalvelut antoivat meille vapaat kädet avajaisten suhteen, huolehtimalla avajaiskustannusten kattamisesta. Halusimme helposti lähestyttävät avajaiset, joista kankeat muodollisuudet oli riisuttu pois. Päädyimme piknik -henkisiin avajaisiin. Mainostimme avajaisia paikallisessa lehdessä ohjelmallisena ja kaikille avoimena tapahtumana. Kati Juurikka oli kontaktiansa ansiosta sopinut sekä kiikkalaisen yhteisöteatterin, Romulan Taiteellisen Teatterin että Nykytaideryhmä Kylkiäisen esityksistä avajaisissa. Esitysten lisäksi kanteleensoittaja esitti instrumentille sovitettua kansanmusiikkia Jaatsin puistossa.

Avajaiset olivat menestys. Vieraita riitti yli odotustemme, vaikka sää olikin kolea ja sateen uhka varjosti juhlimista. Kylmästä ilmasta huolimatta avajaisista jäi minulle mukava ja lämmin muisto. Erityisesti mieleeni jäivät Nykytaideryhmä Kytkiäisen avajaiset virallisesti avannut Alkumalja -esitys sekä Romulan Taiteellisen Teatterin esittämä tulkinta Sammon ryöstöstä.

5 ARVIOINTIA – YHDESSÄ JA ERIKSEEN

On toukokuu 2016 ja kävelen Jaatsin puistossa. On hämmästyttävää, mitä yksi vuosi on saanut aikaan. Työt ovat oleutuneet ympäristöönsä, ne ovat kuin kotonaan. Yhteisestä projektista ja loppuun asti mietittyjen ja yhteen sovitettujen teemojen vuoksi veistokset keskustelevalta hienosti keskenään. Ne antavat juuri sopivasti tilaa ja tukea toisilleen. Myös materiaalivalinnat ovat onnistuneita, sillä rosterin ja betonin harmaan skaala luo yhtenäisen ilmeen veistospuistolle yhdessä Akseli Gallen-Kallelan pääveistoksen kanssa.

Varikset miellyttävät minua edelleen, vaikka suhtaudunkin omaan taiteeseeni yleensä väheksyvän kriittisesti. Näin jälkepäin on hätkähdyttävää huomata, kuinka hyvin pahviset varismallit vastaavat lopullisia metallivariksia. Töiden huolellinen suunnittelu lienee syy siihen, että työt onnistuivat esteettisessä mielessä. Työt toimivat hyvin myös erilaisissa valaistusolosuhteissa kulmikkaan muotokielensä vuoksi. Valon merkitys töissäni onkin suuri, sillä se on elementti, joka herättää veistokset henkiin. Onnistuin lisäksi tiivistämään pieneen teokseeni vahvan tunnelatauksen. Varisten välillä on voimakas yhteys, jota on vaikea sanallistaa, sen tuntee. Teos muodostaa hallitun kokonaisuuden ja ottaa lähiympäristönsä haltuun.

Veistospuisto on saanut hyvän vastaanoton paikkakunnalla. Tästä kertoo myös se, että teoksiin ei ole vuoden aikana kajottu. Ehkä julkisia veistoksia arvostetaan enemmän silloin, kun työ tehdään näkyväksi ja ihmisille tarjoutuu keskustelun mahdollisuus tekijän kanssa. Loppujen lopuksihan julkisessa taiteessa on kyse juuri

vuoropuhelusta taideteoksen ja ympäristön välillä. Julkista taidetta ei ole ilman yleisöä!

6 LOPUKSI

Suuren unelman toteuttaminen on mahdollista, mutta se vaati tahtoa ja uskoa siihen minkä puolesta tekee töitä. Minulle suuri unelma oli saada julkinen veistos itselleni tärkeään paikkaan. Jaatsin Veistospuisto onkin minulle kertomus ennen kaikkea tekemisestä, eli siitä miten päämäärä saavutetaan laatimalla apurahahakemuksia, omaksumalla uusia työtapoja, tasapainoilemalla työn ja vapaa-ajan välillä, aikatauluttamalla työviikkoa, pyytämällä apua ja antamalla sitä.

Ymmärrän nyt vielä selkeämmin, että tavoitteisiin pääsee vain kovasti työtä tekemällä, voimavarojaan säästelemättä. Veistospuisto ei olisi toteutunut ilman joustavia työaikoja, eikä ennen kaikkea niiden lukuisten yhteistyökumppaneiden apua ja hyväntahtoisuutta, mikä yhdessä kaupungin taloudellisen vastaan tulemisen ja myötämielisyyden kanssa mahdollisti projektin loppuun saattamisen. Veistospuisto saa minut nöyräksi, sillä töitä katsoessa näen kaikki nuo ihmiset.

Jaatsin Veistospuisto on ollut voimaannuttava kokemus. Olen sen myötä kasvanut sekä taiteilijana että ihmisenä. Olen saanut rohkaisun jatkaa taiteellisella tielläni julkisen taiteen suuntaan ja uusia haasteita hakien. Olen kiitollinen siitä, että Kati Juurikka oli mukana projektissa. Veistospuistoa ei olisi ilman yhteistä näkemystä työn loppuun saattamisesta.

LÄHTEET

Gallen-Kallela, K. 1964. Isäni Akseli Gallen-Kallela 1. Helsinki: Werner Söderström Osakeyhtiö.

Gallen-Kallela-Sirén, J. 2002. Minä palaan jalanjäljilleni Akseli Gallen-Kallelan elämä ja taide. Helsinki: Otava.

Helin, M. 1991. Taisto Toivonen suomalainen puupiirtäjä. Vammala: Satakunnan painotalo.

Helin, P. 2014. Sydän-Sastamalan kuvataiteilijat. Sastamala: VammaSPaino.

Jaatsi esite. 2011. Sastamala: Sastamalan kaupungin kulttuuripalvelut. Viitattu 21.5.2016.

http://sastamalankaupunki.fi/sastamala/liitetiedostot/editori_materiaali//8535.pdf

Jumeau-Lafond, J-D. 2016. Akseli Gallen-Kallela (1865-1931). A Finnish Passion. Viitattu 21.5.2016.

<http://www.thearttribune.com/Akseli-Gallen-Kallela-1865-1931-A.html>

Linturi, O. 1992. Into Linturi veljenpojan silmin. Teoksessa R. Kava (toim.) Into Linturi – satakuntalainen. Harjavalta: Vammalan Kirjapaino.

Seppälä, R. 2004. Pirunvuori Taidetta ja tarinoita. Vammala: Eura Print.